

C 3390

RADICALE GENEZING

VAN HET

KLAUWZEER EN ROTKREUPEL

DER

SCHAPEN,

GESTAAFD DOOR VELE GETUIGSCHRIFTEN,

DOOR

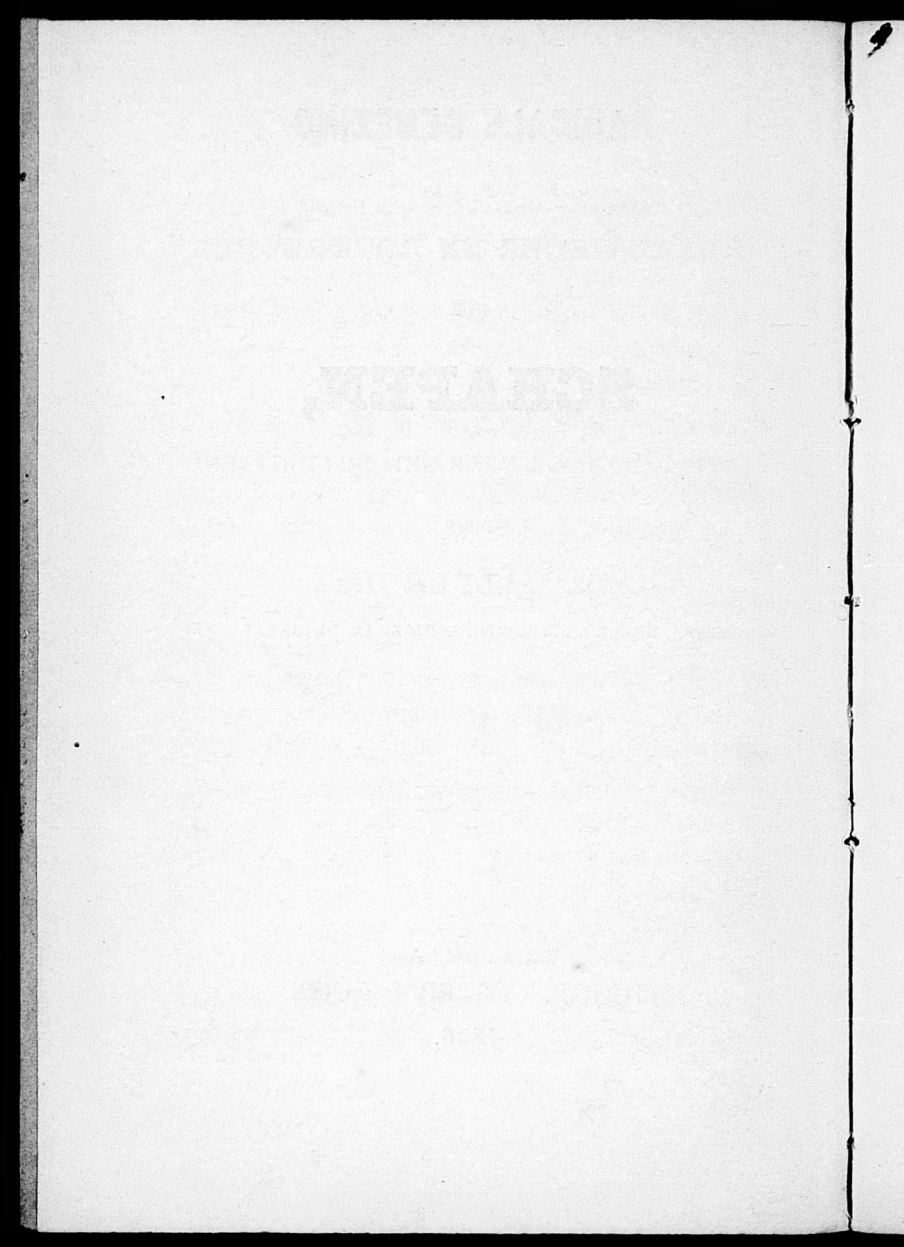
ADs. HALDER Hsz. ,

GENEES-, HEEL- EN VERLOSKUNDIGE IN DE BEVERWIJK.

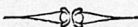

TE ALKMAAR,
HERM^s. COSTER & ZOON.

1856.

RADICALE GENEZING
VAN HET
KLAAUWZEER EN ROTKREUPEL
DER
SCHAPEN.

Hoe vaak heeft men niet gewenscht een spoedig afdoend middel te kennen tegen het klaauwzeer en rotkreupel der schapen. Hoe vaak heeft men prijsvragen uitgeschreven, welke bekroond zijn geworden, en welker aangegeven middelen niet voldoende zijn bevonden. (*) Of om dat men een geheim van zijne kennis maakte, uit eigenbelang verzwegen, terwijl op de Landhuishoudkundige Congressen, in de jaren 1854 en 1855, nog den wensch geuit is, een afdoend middel te kennen.

(*) In 1806 bij de Maatschappij ter bevordering van Nijverheid met de tweede Gouden Medaille en 25 Ducaten, gegeven aan den Heer J. P. TEDING VAN BERKHOUT WZ.

De ondervinding heeft mij een middel doen uitvinden, hetwelk in alle opzigten een hulp- en geneesmiddel heeft bevestigd te zijn tegen deze ziekelijke aandoening van de pooten van het schaap, en ik vermeen tot algemeen nut, met opoffering van eigenbelang, dit niet geheim te houden, maar algemeen bekend te moeten maken, waartoe ik, het door den druk aan elk, die het noodig mogt hebben, aanbiede.

Ik heb niet op het oog eene geheele verhandeling te schrijven over de ontleedkundige en physiologische kennis van het schaap of deszelfs afzonderlijke deelen, dit is zoo meesterlijk door den nu wijlen wijdberoemden Dr. NUMAN, Hoogleeraar aan de Utrechtsche veeartsenijschool, gedaan, en het is aan hem, dat ik die weinige kennis, welke ik in deze heb, verschuldigd ben.

Ik zal ook alleen spreken over het klaauwzeer, zoo als het in ons vaderland het meeste gevonden wordt, en niet het zoogenaamd mond- en klaauwzeer der schapen, zoo als hetzelfde in Spanje, Frankrijk, Zwitserland, Duitschland, enz. zich voordoet en uit een ziekelijken ligchaamstoestand van het schaap geboren wordt en waarvoor, om dit te verhoeden, door BONIVA in Italie, de inenting dezer

ziekte is gebezigd. SALOZ in Zwitserland deed hetzelfde, waarom men eenigzints met grond konde besluiten, dat deze ziekte besmettelijk geoordeeld werd te zijn.

HUSARD en GOHIER beschouwden deze ziekte als voortvloeiende uit atmosferische en miasmatische of leefregelkundige invloeden, namelijk eene slechte en ongezonde gesteldheid van het voedsel.

Een en ander vindt men meer uitgebreid in het geschrift van Dr. NUMAN, Hoogleraar aan de Utrechtsche school, *over mondzeer en klaauwziekte der runderen en schapen*, bij VAN DER MONDE, te Utrecht 1842.

Echter om de zaak geregeld te behandelen, heb ik mij drie vragen voorgesteld.

Vooreerst: Wat is het hier bekende klaauwzeer der schapen?

Ten tweede: Welke zijn derzelver oorzaken en kenmerken?

En ten derde: Welke is de spoedige geneeswijze derzelve?

Wat is het hier bekende klaauwzeer der schapen?

Om deze vraag te beantwoorden, moeten wij vooraf nagaan hoedanig de klaauw van het schaap is zamengesteld, ten einde tot de regte kennis te besluiten.

De ontleedkundige en physiologische inrigting van de voeten der schapen, heeft dezelve doen kennen als zeer vaat- en zenuwrijk en van klierachtige deelen en slijmbuizen, om de kroon en tusschen de vingersgewijze gedaante des klaauws.

Deze slijmbuizen, welke zich tusschen de vingersgewijze klaauw van het schaap bevinden, zijn noodzakelijk, daar zij met eene slijm- en smeerachtige stoffe gevuld is, om bij het gaan van het schaap, in de beweging van den voet, uit deszelfs zeer kleine openingen, zoowel als uit deze slijmbuis, als uit de kleine openingen der klieren, welke aan en om de kroon des klaauws zich bevinden, de smeerstoffe aftescheiden, ten einde de omliggende deelen van de kroon van den voet, met eene stoffe te voorzien, waardoor dezelve tegen uitwendige scherpe beleedigende vochtigheid beveiligd blijft.

Hierdoor is het als 't ware voorbeschikt tot eenen ziekelijken toestand, welke men klaauwzeer noemt, en hoofdzakelijk wordt teweeggebragt door eene ontstekenachtige aandoening, welke veroorzaakt wordt door etterafscheiding in de slijm- of smeerbuis, welke aanleidende oorzaken, meest door uitwendige aandoeningen teweeggebragt, hoofdzakelijk genoemd moge worden, het langdurig loopen op te

natten, zoowel als op te drooge gronden; als van zelve komen wij tot de tweede vraag, welke zijn derzelve oorzaken en kenmerken?

Wanneer de schapen te lang op te natte gronden gehouden worden, wordt daardoor zoowel de hoorn, als zachte deelen des klaauws verzwakt, de slijmbuizen en smeerklieren van den voet worden daardoor ziekelijk aangedaan, de openingen der smeer- en slijmbuizen worden verstopt en dit geeft aanleiding tot eene ontstekingachtige aandoening, welke in wezentlijke ontsteking overgaat en ont-aarding teweegbrengt, der in natuurlijken toestand afgescheidene slijm- en smeerstoffen, deze tot wezentlijke verzwering doen overgaan, en daardoor eene pijnlijke aandoening doet ontstaan, welke de beweging van den klaauw van het schaap bijna onmogelijk maakt, en bij verderen voortgang in hevigheid toeneemt, waardoor het den hoogsten graad dezer ziekte verkrijgt en wezentlijk rotklaauw doet geboren worden en alle die gevolgen, welke, tot zelfs het verlies van de geheele hoornachtige zelfstandigheid daarstelt.

Door het schaap te lang op zeer drooge gronden te laten loopen, wordt door de aanhoudende warmte, het hoorn van den voet te droog, hetzelfde krimpt

in en drukt daardoor op de celachtige en vaatachtige deelen in den hoof bevat, waardoor deze insgelijks in een staat van ontsteking geraken en tot verettering gebragt worden.

Wanneer de voet of klaauw van het schaap is aangedaan, ziet men dit spoedig aan deszelfs gang, welke eerst langzaam wordt en het dier den kop schudt of meer dan gewoon opheft en dan weder zinken laat, het tracht de aangedane hoornschoen te beschermen en vreest den voet neder te zetten en bij toenemenden graad der ziekelijke aandoening, gaat het schaap dikwerf liggen, en daar het zijn voedsel niet genoegzaam vinden kan, valt hetzelve spoedig af en kan de kudde niet meer volgen.

En nu komen wij tot de derde vraag, welke is de spoedige geneeswijze derzelve?

Wat nu de genezing van het klaauwzeer of rotkreupel betreft, hiertoe heeft men vele middelen voorgeschreven, welker gebruik echter van langenduur moet zijn en somwijlen geheel doelloos blijven.

De heilkundige behandeling van wonden of klierachtige zweeren heeft ons geleid, om de spoedige en vaak ontstane wonden, zooveel mogelijk voor de lucht aftesluiten en de wond, voor derzelve dikwerf schadelijken invloed, te beveiligen.

Zal men doelmatig met de genezing van het klaauwzeer werkzaam zijn, alsdan moet men zoo spoedig mogelijk, bij de eerste kenmerken der ziekelijke aandoening van het hoorn van den voet des schaaps, deze zooveel mogelijk zuiveren, de smear- of slijmbuis uitdrukken, waardoor eene taaije, naar eene worm gelijkende stof wordt uitgedrukt, waardoor deze ziekte verkeerdelijk ook *haarworm* genaamd wordt.— De slijmbuis niet alleen openen, maar vaak geheel wegnemen, hetwelk door het mes of een pincet geschiedt, met welk laatste men vaak de geheele slijmbuis uittrekt, en alsdan de gemaakte wond, met eene oplossing van *nitras argenti fusum*, een deel in acht deelen water opgelost, met een penseel of klein kwastje aanstrijken, waarop de bloeding, door deze operatie teweeg gebragt, spoedig ophoudt, en een korstje wordt daargesteld, welke de invloed van de lucht belet; wanneer men nu deze aansmering gedaan heeft en vaak nog eens herhaalt, laat men het schaap gedurende één of anderhalf uur liggen, als wanneer het genoeg gedroogd is, en men kan alsnu het schaap gerustelijk opjagen, hetwelk bij zijnen gang oogenblikkelijk zal doen zien, dat de pijnlijke aandoening verdwe- is, en eer er twee dagen verlopen zijn, is de voet

des schaaps geheel genezen; is het dit in hevige gevallen nog niet, wordt het op nieuw aangestroken en voorzeker is het alsnu mede spoedig hersteld.

Het rust op deze bevinding, dat door het daargestellen van een korstje, door de aanstriking met de *nitras argenti* voortgebracht, de bloeding onmiddelijk ophoudt, en wordt door de prikkel hierdoor teweeggebracht, veerkracht opgewekt, onder het korstje wordt lijmpa uitgestort, welke spoedig tot huidformatie overgaat, en de natuur, welker herstellingsvermogen zich dikwerf na de wegneming van het kwaad het meest werkzaam betoont, bevordert de genezing zeer spoedig, en na afvalling van het korstje is eene natuurlijke bedekking daargesteld.

Zie daar nu een zoo eenvoudig middel, 't welk niet nalaat, bij goede aanwending, spoedige genezing daar te stellen, welke tot hiertoe, zoo wij meenen, te vergeefs gezocht is.

De overgelegde bewijzen van de aanwending der oplossing van de *nitras argenti fusum*, ook *lapis infernalis*, *helsche steen* genaamd, een deel opgelost in acht deelen water, bij het klaauwzeer en rotkreupel der schapen twijfel ik niet of zullen voldoende zijn, om de deugdelijkheid van dit middel te bevestigen.

GETUIGSCRIFTEN.

De ondergeteekende Rijks Veearts, certificeert bij deze, dat hij de nitris argenti f., tot nog toe, als het beste voor het klaauwzeer der schapen bekende geneesmiddel beschouwt, daar hij hiermede, met het beste gevolg, een aanzienlijk getal schapen behandeld heeft, en dat dit middel door hem, op aanwijzing van den Heer Ad^s. HALDER Hsz., is geapliceerd.

BEVERWIJK,
18 September 1854.

C. A. KUHLEK.

De ondergeteekende verklaart, dat het middel van den Heer A. HALDER Hsz. te Beverwijk, tegen het rotkreupel der schapen, door hem is aangewend en zoozeer heeft voldaan, dat hij het gerust kan aanbevelen en volgaarne getuigenis der waarheid geeft.

Gegeven te WINKEL,
den 10 Augustus 1854.

A. SCHAAP.

De ondergeteekende verklaart, dat hij het middel tegen het rotkreupel en klaauwzeer der schapen, van den den Heer A. HALDER HZ. te Beverwijk, aan zijne schapen heeft gebezigd, met dat gewenscht gevolg, dat zij er zeer spoedig mede genezen waren.

WINKEL,

12 Augustus 1854.

R. A. BERKENBOSCH.

De ondergeteekenden verklaren, dat het middel tegen het klaauwzeer der schapen ons door den Heer A. HALDER HZ., wonende in de Beverwijk, met het beste gevolg steeds wordt aangewend.

WINKEL,

17 Nov. 1855.

H. KOOMEN.

R. A. BERKENBOSCH.

JAC. VERHEIJ,

voor den Jonkhr. HOEUFFT.

De ondergeteekenden verklaren dat zij tegen het klaauwzeer hunner schapen met het beste gevolg

steeds bezigen het middel, ons gegeven door den Heer A. HALDER Hz., te Beverwijk.

VELSEN,
12 Nov. 1855.

C. WARMESHOVEN.
B. VAN DER KOLK.

De ondergeteekende verklaart dat het middel tegen het rotkreupel der schapen, van den Heer C. A. KUHNER, Rijks Veearts, als zeer voldoende voorkomt, dewijl hierdoor een twintigtal in korten tijd genezen zijn.

VELSEN,
September 1854.

T. BRAAM.

De ondergeteekende verklaart bij deze, dat het geneesmiddel van den Heer A. HALDER Hz., platelands Heel- en Vroedmeester, in de Beverwijk, tegen het kreupel der schapen, met zeer goed gevolg is aangewend in den Waard- en Groetpolder in Noord-Holland, zoodat bij zorgvuldige behandeling, in zeer korten tijd volkomene genezing verkregen wordt.

AMSTERDAM,
Nov. 1855.

HOEUFFT VAN VELZEN.

C E R T I F I C A A T.

De ondergeteekenden, PIETER KEIJZER SIJBOUDSZ., Burgemeester, en PIETER LANGEVELD, Wethouder, houders van schapenkudden, wonende op het eiland Texel, verklaren bij deze ter liefde der waarheid en in het belang der schapenfokkerij:

Dat zij het middel tegen het klaauwzeer, uitgevonden door A. HALDER HZ., te Beverwijk, op hunne schapen hebben doen toepassen, waarvan zij de beste resultaten hebben ondervonden.

Dat van de verschillende middelen, steeds door hen tot herstelling en wering van het klaauwzeer der schapen aangewend, bedoeld middel door hen is bevonden in alle opzichten, boven allen het beste te wezen, alzoo hetzelfde eene dadelijke genezing teweegbrengt en met enkele uitzondering, steeds eene radicale herstelling aanbrengt.

TEXEL,
16 Nov. 1855.

P. KEIJSER Sz., Burgemeester.
P. LANGEVELD, Wethouder.

De ondergeteekenden, Veefokkers, op het eiland Texel woonachtig, verklaren bij deze, dat het ge-

geven middel, tegen het klaauwzeer en rotkreupel der schapen, door den Heer A. HALDER Hz., in de Beverwijk, uitgevonden, ons zoodanige uitkomsten en resultaten heeft opgeleverd, welke ons naar waarheid de getuigenis doet afleggen, dat bedoeld middel het beste tot hiertoe aan ons bekende middel is, hetwelk eene zeer spoedige genezing daartelt, niet alleen, maar van alle bekende middelen, de meest radicale herstelling veroorzaakt.

TEXEL,
den 5 Junij 1856.

P. KEIJSER Sz., *Burgemeester.*

P. LANGEVELD, *Wethouder.*

C. KEIJSER Pz.

